

кажуць: „Крупіна за крупіной ганяецца з дубіной“. Пастава маладзіцы, якая таўкла крупы, выклікала гарэзлівыя думкі, таму і сьпявалася: „Ой ты мая Домна, прыйдзі ка мне цёмна. Твая *ступа*, мой таўкач, будзем крупы абтаўкаць“.

Ступа заўсягды прыходзіць на помач у гады войнаў, рэзрухаў. Паступова *ступы* саступілі дарогу тэхніцы, але ў музэях нагадваюць, што іхныя мірныя жаролы былі задоўга да жаролаў ракет і гарматаў, і думаецца, ня гэткі ўжо й дурны быў той дурань, што насіўся са *ступай* — пра жыццё думаў.

Суботнік

Рыгор Барадулін

Суботнік, калі тлумачыць даступна — савецкае прыгоннае права. Чалавек працуе пяць дзён за мітычны заробак, а ў *суботу* працуе зусім бясплатна.

Вось як тлумачыцца гэтае прыгоннае права ў савецкіх даведніках: „Добраахвотнае і бясплатнае калектыўнае выкананьне якой-небудзь грамадзка карыснай працы ў нерабочы час“. А вяршыняй усяго — *камуністычны суботнік*: „Бясплатная работа на карысьць грамадства ў нерабочы час, як працяжэньне камуністычных адносін да працы“.

А ўсё, здаецца, пачалося зь бярвяна, якое нібыта нёс сам Ленін зь лепшымі прадстаўнікамі пралетароў.

І лягло гэтае бярвяно на дзесяцігодзьдзі на плечы „гегемонаў“ і „гнілой інтэлігенцыі“. *Суботнікаў* было мала, яшчэ ж і *нядзельнікі* былі. Яны даста-соўваліся да сьвятых дзён, асабліва да Вялікадня, Тройцы, Калядаў...

Людзей саветызаваных ад вар’яцтва ратаваў хіба жарт. Быў і такі (а на *суботніках* працавалі „за таго хлопца“ — зноў жа, мітычнага хлопца):

Малады муж кожны раз прыходзіў дадому пад раніцу. На пытаньне жонкі „дзе быў?“ адзін адказ — „працаваў за таго хлопца“. І вось аднойчы жонка ўзяла й прыйшла пад раніцу. Муж з рэўнасьцю: „Дзе была?“ А жонка: „А сёньня той хлопец за цябе працаваў“.

Думаецца, савецкія ідэолягі ламалі галовы над тым, як бы зрабіць тыдзень васьмідзённым. Тады б ужо камунізм пабудаваў як піць даць.

Суполка

Віталь Цыганкоў

Прыстаўка су- стварае прыцягальнае поле еднасьці, зьяднанасьці, гармоніі. Прыслухайцеся — суайчыньнік, суграмадзянін, сугучча, суладзьдзе, сумоўе, сусьвет.

У расейскай мове нічога падобнага *суполцы* паводле гучаньня няма, таму ў расейскамоўнай прэсе паняцьце *суполка* БНФ альбо не перакладаецца ўвогуле, альбо тлумачыцца як „пярвічная арганізацыя“. Прыгадваю, калі ў Вярхоўным Савеце ў пачатку 90-ых адзін намэнклятурны дэпутат абурывўся, што ў законе аб меншасьцях было ўжытае паняцьце „*нацыянальная супольнасьць*“. „Навошта нам гэтыя *суполкі* ў закон уводзіць?“ — запытаўся пільны дэпутат.

Гэты эпізод зусім не выпадковы, бо слова *суполка* выклікала ў партыйнай

намэнклятуры часоў канца СССР заканамерную і абгрунтаваную падазронасць.

У 20-я гады *суполка* ўжывалася вельмі шырока. Вацлаў Ластоўскі ў сваім слоўніку прыводзіць наступныя прыклады: *суполка шаўцоў, краўцоў, выдаўцоў*. *Суполкамі* называліся нават сялянскія каапэратывы. Пры канцы 80-ых гэтае слова, зноў уведзенае ў мову маладымі адраджэнцамі, набыло трывалую рэпутацыю апазыцыйнасці. „Майстроўня“, „Талака“, „Тутэйшыя“ — усё гэта былі *суполкі*, якія замацавалі за словам шлейф андэграўнду і нефармальнасці. Давершыла карціну зьяўленьне *суполак БНФ*. Дый цяпер нікому ня прыйдзе ў галаву назваць *суполкай* калгас альбо групу чыноўнікаў, паколькі *суполка* — гэта аб'яднаньне вольных людзей...

Сухоты

Сяржук Сокалаў-Воюш

Сухоты. Гэтая хвароба падбіралася да беларусаў спакваля. У XIX стагодзьдзі яна забрала ад нас пазта Ёладзіслава Сыракомлю і Віктара Каліноўскага — старэйшага брата вялікага Кастуса.

У XX стагодзьдзі — Максіма Багдановіча, Івана Луцкевіча, Алесь Гаруна, Казіміра Сваяка, Алесь Бурбіса... Сьпіс можна доўжыць і доўжыць.

Сухотнік, сухотніца, сухотны. Сынонім сухотаў, якога, дарэчы, не фіксуюць шмат якія беларускія слоўнікі — *тубэркулёз*. Яшчэ адзін сынонім — *мадуха* — запісаў на Полаччыне Вацлаў Ластоўскі. У бальшыні іншых славянскіх моваў слова *сухоты* гучыць так, як і ў нас.

У 1928 годзе ў Менску заснаваны і дагэтуль працуе *Беларускі навукава-дасьледчы інстытут вывучэньня сухотаў*.

Навука цьвердзіць, што рост *сухотных* захворваньняў часту зьвязаны з пагаршэньнем умоваў чалавечага жыцьця. Гэты, калі можна так сказаць, баромэтар нельга падмануць ані паказчыкамі эканамічнага росту, ані прапагандысцкай рыторыкай. Канец XX стагодзьдзя ў Беларусі адзначаецца павелічэньнем колькасці *сухотнікаў*...

Сыянізм

Віталь Тарас

Паводле Тлумачальнага слоўніка беларускае мовы, „*сыянізм*“ — гэта „рэакцыйныя ідэалогія і палітыка яўрэйскай буржуазіі, якія адрозніваюцца ваяўнічым шавінізмам, расізмам, антыкамунізмам і антысаветызмам. Ад назвы гары *Сіён* паблізу Іерусаліма“.

Слова „*сыянізм*“ было страшнейшае за словы „нацыяналізм“ і „фашызм“, які афіцыйна быў разгромлены ў 1945-м. І ўсё з-за „бязродных касмапалітаў“ ды лекараў-забойцаў, якія хацелі атруціць таварыша Сталіна...

Ідэя барацьбы з *сыяністамі* ня згасла й пасля сьмерці „бацькі народаў“. Напрыклад, у Беларусі выкрывалі прыкметы сусьветнае жыдамасонскае змовы ў нацыянальным беларускім дэкоры і нават у выявах сьняжынак, шукалі *сыянісцкія* матывы ў творчасці сусьветна вядомых мастакоў Марка Шагала й Барыса Забова. У выніку імя вялікага нараджэнца Віцебску Шагала яшчэ